MANANAMEDINĪ ISSN: Applied
A Peer-Reviewed, Open-Access, Bimonthly, International Online Research Journal Dedicated to Research in Sanskrit & Allied Disciplines
Volume: 1, Issue: 1 (August-September) 2026
Website: www.mananamedinijournal.in
Email id: mananamedinijournal@gmail.com

भागवतटीकाकाराः

सौरभ-पोडेलः, शोधच्छात्रः, संस्कृतदर्शनविभागस्य,
रामकृष्ण-मिशन्-विवेकानन्द-शैक्षणिक-शोध-संस्थानम्,
बेलुडमठः, हावडा, पश्चिमवङ्गाः – ७११२०२

शोधसारांशः

शोधप्रबन्धोऽयं श्रीमद्भागवतमहापुराणस्य दशप्रमुखानां टीकाकाराणां (श्रीधरस्वामिनः भावार्थदीपिकादीनां) देश-काल-कृतीनां विस्तृतं, प्रामाणिकम्, ऐतिहासिकञ्च अध्ययनं कृतं वर्तते। भागवतं हि वेदान्तस्य परमगुह्यं तत्त्वम् अस्ति, यस्य यथार्थं रहस्यं केवलं प्राचीनानां टीकाकाराणां साहाय्येन एव अवगन्तुं शक्यते। अत्र प्रत्येकं टीकाकारस्य ऐतिहासिक-सांस्कृतिक-परिदृश्यैः सह तेषां साहित्यिक-दार्शनिक-योगदानानां सूक्ष्मा मीमांसा कृता अस्ति, येन भिन्नकालेषु, भिन्न-भिन्नसम्प्रदायेषु (यथा अद्वैत-द्वैत-अचिन्त्यभेदाभेद-पुष्टिमार्गादिषु) भागवतस्य दर्शनं कथं पल्लवितम् अस्तीति सुस्पष्टं भविष्यति।

अपि चात्र भारतस्य विदेशस्य च विविधेषु ग्रन्थालयेषु उपलब्धानां भागवतटीकानां मातृकाणां (Manuscripts) एका तालिका अपि संयोजिता अस्ति।

अनेन शोधप्रबन्धेन अनेकधा उपकारो भविष्यति:।

प्रथमतः, शोधार्थिनः भागवतस्य टीकाविषये गवेषणायां अत्रत्या तालिका सहायिका स्यात्।

द्वितीयतः, साहित्य-इतिहास-लेखकानां कृते अयं प्रबन्धः टीकाकाराणां यथार्थ-कालनिर्णये, ऐतिहासिक-भ्रान्तीनां निवारणे च सहायको भवेत्।

तृतीयतः, ये सामान्याः जिज्ञासवः पाठकाः भागवतस्य विविध-सम्प्रदायानां दार्शनिकं मतभेदं, तेषां वैचारिकं समन्वयञ्च ज्ञातुम् उत्कण्ठिताः सन्ति, ते अस्मात् प्रबन्धात् एकस्मात् स्थानात् भिन्नपुस्तकानां नामानि प्राप्स्यन्ति।

कूटशब्दाः - सम्पादकः, प्रणेता, संकलकः, प्रकाशकः, अनुवादः।